

FİNANSAL SUÇLARLA MÜCADELEDE YENİ ODAK: VARLIK GERİ KAZANIMI FATF REHBERİ'NDEKİ TEMEL ÇIKARIMLAR

Varlık geri kazanımı, Mali Eylem Görev Gücü (*Financial Action Task Force*) ("**FATF**") yaklaşımında artık yalnızca müsadere aşamasına indirgenen tekil bir işlem olarak değil, birbirini tamamlayan aşamalardan oluşan bütüncül bir süreç olarak ele alınmaktadır. Bu yaklaşım, FATF'ın *Varlık Geri Kazanımı Rehberi ve En İyi Uygulamalar (2025) Rehberi*'nde ("**Rehber**") de açıkça benimsenmektedir. Süreç; suçtan elde edilen malvarlığı değerlerinin tespit ve izlenmesinden başlayarak güvence altına alınması, müsadere edilmesi, yönetilmesi ve nihayetinde iade edilmesi veya kamu yararına kullanılması aşamalarını kapsamaktadır. FATF, varlık geri kazanımını soruşturmanın en erken safhasından nihai aşamaya kadar kesintisiz işleyen bir mekanizma olarak konumlandırmakta ve bu husustaki etkinliğin bu aşamaların bütüncül ve uyumlu şekilde işletilmesine bağlı olduğunu vurgulamaktadır.

I. Varlık Geri Kazanımının Politika Düzeyinde Önceliklendirilmesi

İşbu önceliklendirme, FATF yaklaşımında yalnızca normatif bir tercih değil, etkili bir suç gelirlerinin aklanmasının ve terörizmin finansmanının önlenmesi (AML/CFT) sisteminin temel unsurlarından biri olarak ele alınmaktadır. Bu kapsamda ülkelerin, varlık geri kazanımını hem ulusal hem de uluslararası düzeyde önceliklendiren politika ve operasyonel çerçeveler oluşturması; bu önceliği yalnızca politika belgelerinde değil, kaynak tahsisi, kurumsal yapılanma, uzmanlaşma ve kurumlar arası koordinasyon gibi somut uygulamalarla desteklemesi beklenmektedir. Varlık geri kazanımının sistematik biçimde önceliklendirilmesi, suçtan elde edilen kazançların ortadan kaldırılması suretiyle suçun ekonomik cazibesini azaltmakta, organize suç yapılarının finansal kapasitesini zayıflatmakta ve mağdurların zararlarının giderilmesine imkân tanımaktadır. Bu çerçevede etkin bir varlık geri kazanım rejimi; siyasi irade, açık bir stratejik yönelim, yeterli teknik ve insan kaynağı, kamu kurumları arasında etkin iş birliği ve özel sektör ile kurulan bilgi paylaşım mekanizmaları ile desteklenmekte olup tüm bu unsurlar birlikte değerlendirildiğinde varlık geri kazanımının ancak bütüncül ve uygulamaya yansıyan bir önceliklendirme yaklaşımıyla etkili sonuçlar üretebileceği ortaya konulmaktadır.

II. Finansal Soruşturmanın Erken ve Proaktif Şekilde Yürütülmesi

FATF Rehberi, etkin bir varlık geri kazanım rejimi için yetkili makamların suç gelirine konu olabilecek durumlarda finansal soruşturmaları mümkün olan en erken aşamada ve proaktif bir yaklaşımla başlatmasını temel bir gereklilik olarak ortaya koymaktadır. Bu yaklaşım, yalnızca suç gelirlerinin tespitini kolaylaştırmakla kalmamakta; aynı zamanda varlıkların hızlı biçimde izlenmesi, transferlerin ortaya çıkarılması ve varlıkların kime ait olduğunun tespiti suretiyle, ileride uygulanacak el koyma ve müsadere tedbirlerinin başarısını doğrudan etkilemektedir. Bu kapsamda, farklı kurumsal kanallar üzerinden soruşturma başlatılabilmesini sağlayan mekanizmaların oluşturulması, finansal istihbarata ve ilgili verilere hızlı erişimin temin edilmesi ve soruşturma süreçlerinin gecikmeksizin başlatılmasına imkân tanıyan iletişim altyapılarının kurulması büyük önem taşımaktadır.

Rehber, finansal soruşturmaların etkinliğinin yalnızca erken başlatılmalarına değil, aynı zamanda yeterli kaynak, teknik imkân ve uzmanlık ile desteklenmelerine bağlı olduğunu da ortaya koymaktadır. Yetkili makamların, modern finansal suçlarla mücadelede ihtiyaç duyulan çeşitli temel ve ileri düzey soruşturma tekniklerini kullanabilecek şekilde eğitilmesi, teknolojik imkânlarla donatılması ve geniş kapsamlı veri kaynaklarına erişimin sağlanması, suç gelirlerinin etkin biçimde izlenmesi ve varlıkların tespit edilmesi açısından kritik rol oynamaktadır. Bu sayede, suç gelirlerinin gizlenmesi veya elden çıkarılması riski azaltılmakta, varlık geri kazanım sürecinin bütün aşamalarında daha etkili ve sonuç odaklı bir yaklaşım tesis edilmektedir.

III. Varlıkların Hızlı Şekilde Güvence Altına Alınması

Varlıkların hızlı şekilde güvence altına alınması, FATF Rehberi'nde etkin bir varlık geri kazanım rejiminin kritik bir aşaması olarak ele alınmakta olup yetkili makamların suçtan elde edilen malvarlığı değerlerinin kaybolmasını, el değiştirmesini veya gizlenmesini önlemek amacıyla gecikmeksizin harekete geçmesini gerektirmektedir. Bu kapsamda dondurma, el koyma ve işlemlerin askıya alınması gibi geçici tedbirler, varlıkların nihai müsadereye konu edilebilmesini teminen erken aşamada devreye sokulmalı; somut olayın özelliklerine göre en uygun tedbir veya tedbir kombinasyonu seçilmelidir. FATF ayrıca, özellikle şüpheli işlemlerin geçici olarak durdurulmasına imkân tanıyan mekanizmaların önemine dikkat çekmekte; bu tür tedbirlerin hızlı, geçici ve hedefe yönelik olması gerektiğini vurgulamaktadır.

Bu tedbirlerin etkinliği, yalnızca hızlı uygulanmalarına değil, aynı zamanda uygun hukuki çerçeve, orantılılık ilkesi ve usule ilişkin güvenceler ile desteklenmelerine bağlıdır. Bu doğrultuda, tedbirlerin gerekli hallerde ilgililere önceden bildirim yapılmaksızın uygulanabilmesi, varlıkların kaçırılmasını önlemek açısından kritik görülmekte; bununla birlikte ilgili kişilerin haklarını koruyacak şekilde sonradan yargısal denetim mekanizmalarının işletilmesi gerekmektedir. Ayrıca, dondurulan veya el konulan varlıkların değer kaybına uğramaması için etkin geçici yönetim mekanizmalarının kurulması, varlık geri kazanım sürecinin ilerleyen aşamalarında elde edilecek sonucun korunması bakımından belirleyici bir unsur olarak değerlendirilmektedir.

IV. Geniş Kapsamlı Müsadere Araçlarının Kullanımı

FATF Rehberi, etkin bir varlık geri kazanım rejiminin, farklı müsadere araçlarının birlikte ve tamamlayıcı şekilde kullanılmasına imkân tanıyan geniş ve esnek bir yapıya dayanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu çerçevede yalnızca ceza mahkûmiyetine bağlı müsadere mekanizmalarıyla sınırlı kalınmaması; suçla bağlantılı malvarlığına daha geniş bir perspektiften ulaşmayı mümkün kılan araçların da sisteme dâhil edilmesi önem taşımaktadır. Rehber, suç gelirlerinin çoğu zaman doğrudan fail üzerinde bulunmadığı, üçüncü kişiler, tüzel yapılar veya dolaylı mülkiyet ilişkileri aracılığıyla gizlendiği gerçeğine dikkat çekerek, müsadere araçlarının bu yapıları kapsayacak şekilde tasarlanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, kovuşturmanın mümkün olmadığı veya çeşitli nedenlerle sonuçlandırılmadığı durumlarda dahi suçla bağlantılı malvarlığına müdahale edilebilmesini sağlayan mekanizmaların, özellikle karmaşık ve sınır ötesi suçlarda önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir. Bu nedenle, farklı müsadere araçlarının somut olayın özelliklerine göre birlikte ve esnek biçimde kullanılması, suçluların gerçekten bu varlıklardan yoksun bırakılmasında belirleyici bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

V. Uluslararası İş Birliğinin Etkin ve Dinamik Şekilde İşletilmesi

Suç gelirlerinin giderek daha fazla sınır ötesi hareket ettiği bir ortamda, etkin bir varlık geri kazanım rejimi ancak uluslararası iş birliğinin hızlı, esnek ve sonuç odaklı şekilde işletilmesiyle mümkün olmaktadır. FATF Rehberi, ülkelerin yalnızca resmi karşılıklı adli yardımlaşma mekanizmalarına dayanmakla yetinmemesi, aynı zamanda bilgi paylaşımı ve iletişime dayalı gayriresmî iş birliği kanallarını da sürecin erken aşamalarından itibaren aktif biçimde kullanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu kapsamda yetkili makamların, talep beklemezsizin bilgi paylaşabilmesi, yabancı soruşturmalarla bağlantılı malvarlığı unsurlarını proaktif şekilde tespit edebilmesi ve gerekli durumlarda ön bilgi üzerinden hızlı temas kurabilmesi, varlıkların kaçırılmasını önlemek açısından kritik önem taşımaktadır.

Rehber ayrıca, uluslararası iş birliğinin etkinliğinin; süreçlerin gereksiz bürokratik engellerden arındırılması, uygun araçların duruma göre seçilmesi ve farklı yargı çevreleri arasında koordinasyonun güçlendirilmesi ile doğrudan bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Gayriresmî temasların, resmî taleplerin daha hedefli ve uygulanabilir hale gelmesine katkı sağladığı; bu kapsamda, suçtan elde edilen malvarlığının tespiti, izlenmesi, dondurulması, el konulması ve müsadere alanlarında kolluk ve adli makamlar arasında hızlı bilgi paylaşımını kolaylaştıran Varlık Geri Kazanımı Kurumlararası Ağları'nın (ARIN) ve mali istihbarat birimleri arasında güvenli bilgi ve uzmanlık paylaşımına imkân tanıyan Egmont Grubu'nun önemli bir işlev gördüğü özellikle belirtilmektedir. Buna paralel olarak, resmî iş birliği mekanizmalarının hızlı ve etkili işlemesi, taleplerin uzman birimlerce yürütülmesi ve süreç boyunca aktif iletişim kurulması, varlık geri kazanımının temel unsurları arasında yer almaktadır.

VI. Varlıkların Yönetimi, İadesi ve Hak Temelli Yaklaşımın Sağlanması

Varlık geri kazanım sürecinin nihai aşaması, yalnızca müsadere edilen malvarlığı değerlerinin elden çıkarılmasından ibaret olmayıp, bu varlıkların etkin şekilde yönetilmesi, uygun biçimde değerlendirilmesi ve hak sahiplerine iadesini kapsayan bütüncül bir yaklaşımı gerektirmektedir. FATF Rehberi, dondurulan, el konulan ve müsadere edilen varlıkların değerinin korunmasını sağlayacak yönetim mekanizmalarının kurulmasını; bu varlıkların kullanımına ilişkin süreçlerin ise şeffaflık, hesap verebilirlik ve açık kurallar çerçevesinde yürütülmesini gerekli görmektedir. Bu kapsamda mağdurların zararlarının giderilmesi ve mümkün olan hallerde varlıkların iadesi öncelikli bir amaç olarak öne çıkmakta; kamu yararına kullanım seçenekleri ise bu süreci tamamlayıcı nitelik taşımaktadır. Ayrıca, bu süreçlerin temel güvenceler gözetilerek yürütülmesi, varlık geri kazanım sisteminin etkinliği ve güvenilirliği açısından önem taşımaktadır. Bu yönüyle varlık geri kazanımı, yalnızca suçtan elde edilen kazançların ortadan kaldırılmasını değil, aynı zamanda elde edilen değerlerin adil, şeffaf ve amacına uygun şekilde değerlendirilmesini de içeren çok boyutlu bir mekanizma olarak öne çıkmaktadır.

Nihayetinde FATF Rehberi; varlık geri kazanımının politika önceliği haline getirilmesinden finansal soruşturmaların erken başlatılmasına, geçici tedbirlerin etkin kullanımından çeşitli müsadere araçlarının birlikte uygulanmasına ve uluslararası iş birliğinin güçlendirilmesine kadar uzanan temel unsurları ortaya koymakta ve bu yönüyle varlık geri kazanımının uçtan uca kurgulanması bakımından kapsamlı bir yol haritası sunmaktadır; kuşkusuz bu yol haritası, finansal suçlarla mücadelede daha etkili, koordineli ve sonuç odaklı bir yaklaşımın tesisine hizmet edecektir.

